

Program badawczy Lubin II. Załącznik 1

Prace
Kulturoznawcze XV
Wrocław 2013

Znaczenie niektórych terminów ustalonych na użytek programu

Potrzeby kulturalne: Relacja zależności (uzależnienia) pomiędzy podmiotem a określonymi wartościami kulturalnymi, traktowanymi w danej zbiorowości jako nieodzowne, wyrażające się w zachowaniach i działaniach nastawionych na osiąganie lub zachowywanie tych wartości za pośrednictwem dóbr stanowiących korelaty wartości.

Powinności kulturalne: Relacja zależności (uzależnienia) pomiędzy podmiotem a określonymi wartościami kulturalnymi, traktowanymi w danej zbiorowości jako nieodzowne i obowiązujące w roli człowieka kulturalnego, której model ustala obligatoryjny repertuar tych wartości i wzorzec samych relacji, wyrażająca się w zachowaniach i działaniach nastawionych na osiąganie i zachowywanie tych wartości za pośrednictwem dóbr stanowiących korelaty tych wartości.

Rola człowieka kulturalnego: Psychospołeczna rola człowieka kulturalnego jest to system określonych zachowań i działań traktowanych jako powinności kulturalne ze względu na przyjęty w danej zbiorowości system wartości, model kultury i wzorzec człowieka kulturalnego. Rozróżniamy rolę członka kulturalnego rzeczywistą, realną, czyli realizowaną, oraz idealną, conceptualną, czyli model (czy nawet wzorzec) roli: z reguły nie ma dobrej koherencji pomiędzy tymi dwiema wersjami (postaciami) roli.

Wartości kulturalne: Wartości wewnętrzne świata człowieka, specyficznie ludzkie, tak tu charakteryzowane w odróżnieniu od „wartości naturalnych”, które odpowiadają sferze stanowiących ich korelaty dóbr o bezpośredniej użyteczności dla człowieka, a w szczególności dla zachowania jego przyrodniczej egzysten-

cji, organicznej homeostazy, warunków ekologicznych *etc.* Wartości kulturalne są stanowione i modyfikowane przez człowieka w procesie samokreacji, w toku aktywności aksjosemiotycznej, w kontekście ogólnego porządku wartości, w którym uzyskują swoje społeczne usankcjonowanie jako wyraz swej społecznej obiektywizacji. Bywają dzielone — według kryteriów funkcjonalnych — na autoteliczne (samocelowe, samodzielne) i heterologiczne (mające swe cele i uzasadnienia aksjologiczne poza sobą w wartościach bardziej samodzielnych, do których mogą być „redukowane”; zwane też wartościami instrumentalnymi); pierwsze określa się jako „wyższe”, drugie jako „niższe”.

Dobra kulturalne: Przedmiotowe korelaty wartości kulturalnych; przedmioty wartościowe ze względu na uznawany społeczny system wartości i wchodzącą wń koncepcję wartości kulturalnych; ze względu na wymagane sankcje społecznego systemu wartości „dobro kulturalne” jest w istocie nazwą pewnego zbioru, klasy przedmiotów, do której dopiero odnoszony pojedynczy przedmiot, jeśli spełnia warunki klasyfikacji, może być identyfikowany i określany sam jako „dobro”. W myśl szerokiego rozumienia „przedmiotu” dobrami mogą być rzeczy, idee, zachowania, sytuacje, procesy, instytucje.

Styl życia: System zachowań i działań stanowiących realizację określonego repertuaru potrzeb i powinności, upodabniający sposób życia pewnej liczby ludzi przez identyczność wyboru określonych form tych zachowań i działań oraz układu relacji między tymi formami, a zarazem wyróżniający tę grupę ludzi jako podzbiór z nadrzędnego ich zbioru. Można mówić o stylu życia realnym, rzeczywistym, oraz o jego postaci idealnej, conceptualnej, czyli o jego modelu (a w przypadku modelu aksjonormatywnego — o wzorcu stylu życia). Typologia stylu życia — stosownie do naukowego interesu i punktu widzenia — może być tworzona podług różnych kryteriów, np. psychologicznego (np. style wg Sucho-dolskiego, lub infantylny, abnegatywny *etc.*), socjologicznego (np. drobnomieszczański, młodzieżowy), etologicznego (np. hulaszczy, ascetyczny), ekonomiczny (np. gospodarczy, konsumpcyjny); jest tu też miejsce na typologię wg kryteriów kulturoznawczych.